

UDVARHELYI
REFORMÁTUS EGHTÁRSÁG

Pro memoria

Ma telefonon megsürgettem Johann Bélánál a kórházbizottságok megalakítása tárgyában kiadott miniszteri rendelet ügyében adandó választ.

Telefonon értesített, hogy levelemet kiadta a törvényelőkészítő osztálynak, megkérdezte az alapítványi ügyosztályt, az igazságügyminiszteriumot is. Az igazságügyminiszterium a mi álláspontunknak adott igazat s ebből ő azt a következtetést vonta le, hogy rendeletmódosításra van szükség. Ez most folyamatban van.

Kértem, hogy telefonáltasson le a székesfőváros egészségügyi ügyosztályához, Salamon tanácsnokhoz, hogy a kórházbizottság megalakítását ne sűrgesse, mert rendeletmódosítás folyamatban van.

Budapest, 1943. január 4.

1943. január 7-én telefonált a városházáról Tótkés főjegyző, hogy a belügyminiszterium átszólta a székesfővároshoz s az ügyet egy hónapig pihentetni kérte.

Pro memoria

1943. február 22.

A mai napon Johan Béla államtitkár hivatalában értekezlet volt, amelyen részt vett a belügyminiszterium közegészségügyi és jogügyi osztályfőnöke, illetékes referenseikkel és a Filadelfia Diakonisszaintézeti Alapítvány képviselőjében az elnök, igazgató-lelkésszel és az ügyész.

Megállapodás jött létre, hogy az általunk kifogásolt rendeletet /1300-1932./ az egyházi alapítványokra vonatkozólag hatálytalanítják. Ugyanakkor a rendelet megállapítja, hogy a belügyminiszteriumnak joga van az egyházi alapítványok tulajdonában levő közkórházak ^{ügy-}kezelését közvetlenül, bármikor felülvizsgálni. A rendelet-tervezetet felolvasták és annak szövegéhez hozzájárultunk. *[gazdasági]*

A beszélgetés során hangsúlyoztam:

1. a belügyminiszternek különben is törvényben biztosított joga van bármely közkórháznak s így az egyházi alapítvány tulajdonában levő közkórháznak gazdasági ügyvitelét felülvizsgálni.

2. Ez az ügyvitel főképen az állami ápolási díjak felhasználásának mikéntjére vonatkozik.

3. Az a tény, hogy a kórház jövedelméből szükséges összeget fordít a diakonissza anyaház fentartására, kifogás tárgyává nem tehető, mert köztudatként él a kormányzatban, hogy a diakonisszaképzés is közegészségügyi szolgálat.

GYMÁLLÉKI
REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET

P r o m e m o r i a

1943. január 28.

FÁY ISTVÁN államtitkárral ma telefonbeszélgetést folytattam-. A honvédelmi minisztérium jelentése szerint némely templomi szószéken kifogásolható nyilatkozatok hangzanak el. A lelkipásztorok megrémültek s ahelyett, hogy az embereket megnyugtatták volna, úgy vigasztalnak, hogy még nagyobb nyugtalanságot keltenek. Kérte, hogy rádióbeszédben s aztán pásztorlevélben a helyes magatartásra adjak példát, illetve utasítást.

2. Az erdélyi egyházkerület vezetősége kérte:

Fáy utazzék le Kolozsvárra s a kereszt kitétele miatt egymással szembekerült katolikus és református egyház között hozzon létre békességet azzal, hogy a kitett kereszt körül ezt a felírást alkalmazzák: Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk. Kifejeztem aggodalmamat, hogy az ilyen kompromisszumos megegyezőések nem fogják nyugvóra vinni a kérdést s azonkívül ellentétben állanak az egyetemes konvent elnökségének többször kifejezett ama felfogásával, hogy állami épületeken a Szent Korona elégségesen ábrázolja államiségünk keresztyénységét és magyarságát s minden más ezenkívüleső szimbolum a nemzeti egység rovására, pártok, csoportok, mozgalmak, többség és kisebbség hatalmi érdekeit szolgálja. Megigérttem, hogy az elnökségi tanácson a kérdést megbeszélés tárgyává tesszük.

egy pld. konventre 1943. 7. 1.

P r o m e m o r i a

1. Folyó évi február hó 23-án felkerestem Fáy István államtitkár urat hivatalában. Másfél órás tárgyalás alatt próbáltam történelmi visszapillantással megvilágosítani előtte az egyesületek és az egyház viszonyát és azt a programot, amelynek a kérdés megoldásában már negyedszázad óta képviselője vagyok. Konkrét következtetésem az volt, hogy segítse ennek a gondolatnak a megvalósítását azzal, hogy fogadja el, igazodjék hozzá s ne engedje meg-erőtlenedni azzal, hogy a református egyház erkölcsi tőkéje alapján nyert kormánytámogatásokat az egyesületi keresztyénségnek nem református alakulatai vagy vezetőségei nyerjék el. Megvilágítottam ezt a református ifjúsági egyesület és a Kie viszonyával. A Kie-nek építő munkáját a református egyház végzi s a Kie-nek járó nagy támogatásból magának a református munkának közvetlen nyeresége csekély. Még élesebben áll ez a leánymunkára nézve. Ezzel kapcsolatosan azt a konkrét kérést terjesztettem elé, hogy KISS B. JULIÁT nevezzék ki állami tanítónőnek, bocsássák a református leánymunka rendelkezésére. Ezt annyival inkább megtehetik, mert azóta, hogy 1939. év elején ezt a kérésemet egyminiszteriumi értekezleten, /a Felvidék visszacsatolása alkalmával/ az illető ügyosztály főnöke leghatározottabbn visszautasította, már neveztek ki az erdélyi női munkához tanítónőket, sőt a Nemzeti Szövetséghez is neveztek ki egy tanítónőt, aki számfeletti s főképp azzal foglalkozik, hogy a mi leányegyesületeinket látogatja.

Az államtitkár ur sok érvet hozott fel, amely a kérdés nehézségét látszott bizonyítani; végre kijelentettem, hogy csak azt a megoldást tudnám elfogadni, ha a leányszövetségnek felesleges tanítónői állását beszüntetik s ezzel dokumentálják azt, hogy nekünk nem adhatnak tanítónőt, ugyanakkor azonban a II. ü.o.-ból Kiss B. Juliának az illetményeit a konvent számára folyósítják.

Rendkívül nagy súlyt helyezek arra, hogy Kiss. B. Julia illetményei felszabaduljanak, mert ennek terjére egy új női munkást kell beállítanunk, aki a nőegyesületeket szervezné meg. Kiválóan alkalmas személyt találtunk rá úgy, hogy csak a pénz kérdését kell eldönteni.

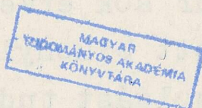

2. Ismertettem Fáy István államtitkár ur előtt a református egyház külpolitikai érdekelttségét, az e tárgyban eddig végzett munkát és a végzendő munka-programot. Kértem arra, hogy illetékes helyen, a külügyminiszternél és a miniszterelnöknél teljes súlyával támogassa az egyháznak ezt az áldozatos vállalkozását és a szükséges költségek kiutalását segítse elé. Erre örömmel tett ígéretet.

3. Kérdésemre közölte, hogy Keck János Zsigmond szabadkai lelkész dolgát eligazította; a kongrua visszatartását feloldatta és a jelentést tudomásul vette. Sajnálkozott, hogy nem érkezett hozzám még erről levele, mert ő már aláírta.

4. Ujra érdeklődtem a kitüntetések után: Kurcz Henrik és Szücs Gedeon kormányfőtanácsossága iránt. Mondottam neki, hogy a miniszterelnökség elnöki ügyosztálya még nem tud arról, hogy ezek felterjesztettek volna.

5. Nyomatékosan utaltam rá, hogy a Kerkápoly-Bodor alapítványnak a Leányegyesületek Nemzeti Szövetsége számára örök bérletbe való juttatása a református egyházi körökben idegességet és rossz vért szül. Hangsúlyoznunk kell, hogy ezt a felhasználási módot nem tartjuk a református egyház kedvezményezésének. Telefonon felhívta az alapítványi ügyosztályt s onnan az a jelentés érkezett, hogy visszavonhatatlanul utolsó terminus a most folyó építkezések költségeinek kifizetéséért ez az év és a következő évnek a fele. Mondtam, hogy tanácsos ezen a téren egy keserűségi hullámot megakadályozni.

DOKUMENTUM
REFORMÁTUS EGYSZÁZKERÜLT

Pro memoria

1943. március 5.

Ma délelőtt felkeresett Fáy István államtitkár és a következő megbeszéléseket folytattuk:

1. Kiss B. Juliának állami tanítónővé való kinevezése s ugyanakkor a református leánymunka számára való átengedése nagy nehézségekkel jár. Az államtitkár kíváncsúnak tartja, hogy ez ügyben személyesen beszéljek a miniszter urral. Ismételten kijelenti, hogy ha az állami tanítónővé való kinevezés ügye nem volna megoldható, ő a II. ü.o. terhére átveszi Kiss B. Julia fizetését, de nyugdíjjogosultságáról nekünk kell gondoskodnunk. Ezt az utóbbit megoldhatónak tartottam.

2. Bemutatta azt a pro domo rendelkezést, amelyet 645-1943. eln. szám alatt a vkm. adott ki azoknak a gyermekeknek iskolai vallásos nevelése ügyében, akiknek vallásos nevelése a törvény szerinti vallástól eltérően más vallásban kezdetetett meg. A rendelkezést a konventre felterjesztem.

3. Referál a folyamatban levő kitüntetésekről. I.S. felsőházi tagságra fel volt véve s az utolsó pillanatban a Kormányzó Urnak kellett kitörölnie egy politikai érdek szolgálata miatt. Ez az intézkedés csak várakozást jelent.

A kitüntetés másik formája nem lehetséges azon elvi határozatok alapján, amelyeket a minisztertanács a forradalmi és ellenforradalmi kormányok kebelében miniszteri és államtitkári szolgálatok beszámításáról végezett. Miután a jelenlegi kormány tagja között is több olyan államtitkár van, akinek megfelelő kitüntetése még mindig várat magára, vagy kifejezetten halasztást szenvedett, ez az út nem látszik járhatónak.

Ajánlatos volna azonban előterjesztést tenni a nagykereszttel való kitüntetés tárgyában minél előbb. Ez olyan szerzett jogot biztosítana az illetőnek, ami után néhány év múlva következne a szóban levő kitüntetés.

A délvidéki főgondnok kitüntetésének nincs akadály, de miután még az erdélyi általános kitüntetések sem jöttek ki, meg kell várni még előbb az erdélyi, majd azután a délvidéki kitüntetéseket.

A vértessaljai gondnok kitüntetésének ügye folyamatban van.

4. Információt kért dr. Halmi Jánosról, akinek ki-
nevezését a Teleki-család tagjai sürgetik. Az információt
megadtam s az államtitkár által tervezett megoldást helyes-
nek találtam.

-nál
5. A szentendrei ref. iskolá /polgári/ három tanár,
mözöttük Kéry Istvánné Simon Irma panaszsal fordult a vallás-
és közoktatásügyi minisztériumhoz, hogy az egyház a fizeté-
süket nem szolgáltatja ki. Bár a konkrét esetet részletei-
ben nem ismertem, őt az iskola történetéről, a kérdés gene-
ziséről, a vele összefüggő kényes kapcsolatokról tájékoz-
tattam. Ő azt javasolta, hogy az egyház és a VKM képviselői
megbeszélésre üljenek össze. Én ezt elfogadtam azzal, hogy
a fenntartó testület elnöke és a tanügyi előadó, illetve
helyettese vegyenek részt ezen a megbeszélésen. Kértem azon-
ban azt is, hogy Vajda Istvánt és Ványi Ferencet e megbeszél-
és előtt az államtitkár hallgassa meg, négy szemközt, a kér-
désnek sok olyan oldalát tárhatják fel ő előtte, amelyet
esetleg egy közös értekezleten nem szívesen mondanának el.

6. A magam részéről előadtam a VKM urnak 128.113-
1942.VI.1. számú átiratát, amely folyó évi február hó 16-
ról keltezett és Ágoston Sándorhoz küldetett. Ebben értesít
a VKM, hogy miután dr. TÓTH KÁLMÁN szabadkai hitoktató lel-
készt a m.kir.törvényszék 1941.szept.16-án B.XXI.4153-1941.
szám alatt a magyar állam és magyar nemzet megbecsülése
ellen irányuló vétség miatt egy havi fogházra ítélte, nem
áll módjában őt a szabadkai középiskoláknál hitoktatóul elfo-
gadni. Ezért kéri, hogy új református hitoktatót nevezzenek
ki. Ágoston Sándor nem lévén már illetékes az ügyben intéz-
kedni, a leíratot rövid uton házzám küldötte. Ismertettem
az államtitkárral dr. Tóth Kálmán egyéniségét, lelki fejlődését,
tanulmányait és 1941. március 15-én Ócsán tartott inkriminált
beszédét, azt a levélváltást, amely ebből kifolyólag a hon-
védelmi miniszter és közötttem folyt le. Hangsúlyoztam, hogy
Tóth Kálmán jó magyar ember, ortodox teologus és konstruktív
gondolkozású állampolgár, akiben amerikai neveltetése a demokrá-
cia iránti különös rokonszenvet gyökereztetett meg. Kértem,
hogy ez intézkedését vonja vissza és az ottani főigazgatóság
a feljelentéstől tekintsen el. Erre vonatkozólag az államtit-
kár nem foglalt még állást, de kérte, hogy megfelelő előter-
jesztéssel éljek.

ADAM ELLEKI
REFORMATUS EGYHÁZKERÜLET

P r o m e m o r i a

1943. május hó 7-én Fáy Istvánnal megbeszéltem a következő dolgokat:

1. Tolmácsoltam Kovács László kérését, hogy a n é m a i templom építésére adjanak 2.500 P-t. Fáy István dési látogatása alkalmával 1.500 P-t kilátásba helyezett. Kovács Lászlónak Kolozsvárt mondtam, hogy kérésüket az igazgatótanács útján is küldjék el.

2. Fölhívtam a figyelmét KOVÁCS GYULA állami orvosi adjunktus számára szervezendő röntgenológiai állásra. Ez a kiváló kutató e révén állandó egzisztenciához jut, a kar nagyon kéri, hogy a pénzügyminiszter vissza ne dobja.

3. KISS B. JULIA-ra vonatkozólag értesített, hogy a miniszter át fogja venni állami státusba, kérést kell beadnia. Meg kell beszélnem Balogh Jenővel és Muraközyvel.

4. SZONYI SÁNDOR ügyét fölhoztam. A miskolci főigazgatóságra ő a legkomolyabb jelölt. Természetes, ez esetben Szondy támogatása háttérbe szorul.

5. A Kerkápoly alapról a mult alkalommal tett beható eszmecserénk folytám közölte velem, hogy Sulkovszkyné számára az utolsó részlet ez év júliusában /legfeljebb októberében/ lejár. Meg akarja vizsgáltatni, hogy miért oly aránylagosan kevés a Sulkovszkynének kifizetett összeg. Ugyanis van olyan év, amikor csak 10-15.000 P volt az évi illetmény. Elintézettnak jelezte azt, hogy a hercegné igényének megszűnte után a Szeretetszövetség fogja megkapni az alapot.

6. Közölte, hogy a költségvetés számára a következő előterjesztést tette:

- a/ a korpótlék 100%-os valorizálása;
- b/ A segédlelkészi kongrua 100 P-re való felemelése;
- c/ a kongruának 7% helyett 30%-kal való felemelése;
- d/ 42 új kongruás állás.

A sorrendet helyesnek tartottam, de kértem, hogy ha 42 kongruás állást nem is kap, legalább 8-10-et okvetlenül biztosítson, mert a magyar református egyháznak tan-
nya- és szórványmissziói célokra és központi missziói
célokra /vasárnapi iskola, Orle/ föltétlenül szüksége
van kongruára. *+ kongrua kiegészítésére az Egyes. Konv. elnökséget
hallgatni meg.*

7. Átadtam neki annak a levélnek a másolatát, amely POPOFF MIHÁLY, magyar görög-keleti adminisztrátor a hozzá intézett levél mellé csatolt, Kértem, hogy négyszem-
közt hallgassa meg; ezt megígérte. Tájékoztattott az ellenpüspökről: Péterfalvayról; dr. Popoffról is hü képet
adott. Kétségtelenül látszik, hogy az állam eddig még nem találta meg azt a férdiut, akire a magyar görög-keleti
egyház megszervezésének mindennél nehezebb ügyét rábizi-
hatja.

8. Arról értesített, hogy a külügyminisztérium nem tartja politikailag indokoltnak a SKÓT EGYHÁZ javainak szekvesztrálását. Megint nem értették meg a külügyminisz-
teriumban, hogy itt a skótok őhajtásáról van szó és a nekik nyújtandó kölcsön biztosításáról. Ujabb tárgyalásra
van szükség magával a külügyminiszterrel s a kérdést úgy kell felvetni, hogy vagy biztosítsa a zálogjogi bekebe-
lést az ingatlanra, vagy pedig maga vegye át a Skót Egy-
ház bizalmas segélyezését.

9. A ZOMBORI ÜNNEPÉLYEN való szerepléshez elvben hozzájárult, kéri az időpont megállapítását. Megígértem: másnap megtelefonálom.

10. Ő említette, hogy az Egyesült Női Tábor ügyveze-
tője: Bodorné Czeke Volna a dési katolikusokat tekintélyes iskolai segélyhez juttatta s ezzel felborította azt az egyensúlyt, amely a két egyház között évtizedek óta kiala-
kult. Az ottani református és katolikus egyház eddig közös iskolai politikát csinált és egymást helyiségekkel és mun-
kaerőkkel kíségtették. A katolikusok az említett módon a-
ránytalannul nagy anyagi segélyhez jutottak s a kölcsönös
segítés kutba esett, mert ők már nem kérnek tőlünk semmit és nem is adnak nekünk semmit.

P r o m e m o r i a

1943. évi jan.29.

Ma délelőtt felkeresett hivatalomban Pataky Tibor államtitkár és Csáky Mihály gróf, hogy újra megbeszélés tárgyává tegyük a szlovákiai magyarság szervezkedésének kérdését.

Emlékeztetve arra, hogy az ősszel történt megbeszélésünkön, amelyen részt vett a most jelenlevőkön kívül még Balogh Jenő és Szilassy Béla is, arra a megállapításra jutottunk, hogy

1. az ottani református magyarság az egységes szlovákiai magyar református egyház keretében szervezkedik meg;
2. követelni fogja, hogy az egyes egyházközségek nemzetiségi hovatartozandósága, az illető gyülekezetek szabad akarat nyilvánításától függjön;
3. követelni fogja, hogy mindazokon a helyeken, ahol a magyar reformátusság kisebbségben van, istentiszteletében, egyházi adminisztrációjában és gyülekezeti munkáiban, valamint az egyházi felsőbb hatóságokkal való érintkezésében a magyar nyelv használata biztosítottassék.

Gróf Csáky Mihály jelentette, hogy a szlovákiai tót reformátusok Tomasula püspök-jelölt és Stunda miniszteri tanácsos vezetésével kijelentették, hogy ők mindazokat az egyházközségeket, amelyekben a legutóbbi népszámlálás szlovák többséget állapított meg, szervezkedésre felhívják őket, két egyházmegyébe beosztják és a magasabb hatóság kiépítésére az előmunkálatokat elvégeztetik. Ez alapon hét gyülekezet kivételével, amelyet az előkészítő bizottság magyarnak minősített, a többi egyházközségek, mint tót nemzetiségű egyházközségek két egyházmegyébe szervezkedtek. Hiábavalónak bizonyult Martenzen és barátainak az a vállalkozása, hogy egyik egyházmegyében ellenzéki, illetve magyar többséget szervezzen meg, azok a gyülekezetek is, amelyeket ők magyar többségűeknek tartanak, a hivatalos jelöltekre adták le szavazatukat. Most január 29.-én pedig megindul a zsinati képviselők megválasztására való szavazás, amelyre szintén csak a tót egyházközségek kaptak felhívást, a magyarok nem.

Kérdés, amit el kell dönteni: mit csináljon jelen esetben a hét magyar gyülekezet? Vegyen-e résztvaz egyetemes szlovákiai református egyház életében, mint annak egyik egyházmegyéje, vagy pedig maradjon kívül az egyházszervezkedésen

és kísérelje meg egy önálló magyar református egyházmegye életének a szlovákiai magyar református egyháznak megszervezését?

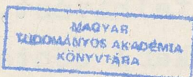
Beható eszmecsere után, amelyben mindkét alakulásnak előnyeit és hátrányait végigtárgyaltuk, a következő megállapodást hoztuk létre:

A szlovákiai magyar református gyülekezeteket egy közbeeső intézkedésre kérjük. Nyujtsanak be az államkormányhoz egy tiltakozást a jelenlegi szervezkedés ellen, hogy az állam a legfőbb felügyeleti jog alapján új eljárást rendeljen el. Tiltakozásuk azért szükséges, mert az az eljárás, hogy az egyes gyülekezetek nemzetiségi hovatartozandóságát egy bizottság előzetesen állapítja meg anélkül, hogy ezt maguk az illető gyülekezetek döntötték volna el, ellenkezik a református egyház szervezetének ama legfontosabb alaptételével, amely szerint minden jog forrása a gyülekezet. Nem lehet elfogadni a legutóbbi népszámlálási adatokat, mert köztudomás szerint nem felelnek meg a valóságnak. Megtörtént az is, hogy tiszta magyar anyaegyházközséget, amelynek még fungens lelkipásztora van, szórványnak minősítették és szavazásra nem bocsátottak. Ha igazságosan jártak volna el és a gyülekezet többségének akarata érvényesült volna, nem hét, hanem kilenc vagy tíz egyházközség alakíthatta volna meg a magyar egyházmegyét.

Ugyancsak szükségesnek tartják annak a gyülekezeti elvnek érvényesítését, hogy egyes nemzetiségű egyházközségekben bizonyos számú kisebbségnek érintetlenül megmaradjon a joga önálló gyülekezeti életében magyar mivoltának nyelvben és egyház praxisban való kidomborítására.

Egyszersmint jelentsék ki tiltakozásukban, hogy ha két fontos kérésük teljesül, ők maguk is résztvesznek a szlovákiai református egyház életében.

Ezt a kérést, illetve tiltakozást a szlovákiai magyar párt református tagjainak kezdeményezésére teljes erejében támogassa a kormányzatnál ezenkívül a magyar kormány is diplomáciai úton siessen ennek a méltányos kérésnek a támogatására. Gróf Csáky Mihály hétfő reggel, február hó 1-én visszautazik s magával viszi a vázlatát az itt megemlített tiltakozásnak.

A szlovákiai magyar református egyházközségek képviselői lelkiismeretük kényszerítésére az alábbi tiltakozással és kéréssel fordulnak az illetékes miniszter Urhoz a szlovákiai református egyház szervezkedése során elkövetett sérelmes intézkedések jóvátétele érdekében:

A szlovákiai református egyház szervezésére kiküldött bizottság a református gyülekezeteket, 7 kivételével, szlovák nemzetiségűnek minősítette, mint ilyet két egyházmegyébe osztotta és felhívta őket az egyházmegyei választások megejtésére.

Ez az eljárás reánk magyarokra nézve sérelmes, az igazságnak meg nem felelő, azért, mert ellenkezik a világ minden református egyházának egyetemesen vallott amaz alapvető meggyőződésével, hogy minden jog a gyülekezetből származik, ennél fogva minden egyes gyülekezetnek magának kell döntenie afelett, hogy ~~a~~ szlovák vagy magyar nemzetiségűnek vallja magát. Meggyőződésünk az, hogy ha az egyes gyülekezetek többségének akarata szabadon érvényesülhetett volna, nem 7, hanem legalább 9-10 egyházközség vallotta volna magát magyar nemzetiségűnek. A gyülekezetek autonomikus döntésére annyiival inkább szükség van, mert a statisztikai adatok máról-holnapra megváltozhatnak. Különben is, amikor az egyes személyek a népszámlálási adatokat kitöltötték, nem arra a kérdésre feleltek, hogy egyházi életüket melyik nemzetiség közösségében és történelmi hagyományai között kívánják élni. Mi semmi egyebet nem kívánunk, csak azt, hogy a reformáció szellemének megfelelően a lelkiismereti szabadság és a gyülekezeti autonomia szemmeltartása mellett az egyházközségek szavazati joggal bíró tagjai döntsék el, magyar vagy szlovák nemzetiségűnek kívánják-e egyházközségüket tartani.

Ezzel kapcsolatos a másik kérdésünk. Miután a legtöbb gyülekezetben magyarok és szlovákok elegyesen élnek egymás mellett, a többségi elv érvényesítésével, meg kell állapítani azt, hogy az egyházközség milyen nemzetiségű és így magyar vagy szlovák egyházmegyébe sorozható-e. De ugyanakkor biztosítani kell a kisebbség jogát arra, hogy gyülekezeti életét, a felsőbb egyházi hatóságokkal való érintkezését s általában véve egyházi életét, nemzetiségi jellegének fenntartásával, anyanyelvének és nemzeti műveltségének zavartalan használatával, illetve ápolásával élhesse.

Tisztelettel kérjük a magas kormányzatot, méltóztassék az eddigi választásokat megsemmisítve elrendelni, hogy az egyes egyházközségek minden befolyásolástól menten, szabadon, maguk állapítsák meg, szlovák vagy magyar egyházmegyébe kívánnak-e tartozni s ugyanakkor pedig méltóztassék biztosítani a szlovákiai reformátusságot arról, hogy a többségi elv érvényesülése mellett kisebbségi jogukat fentirott módon mindenütt következetesen és hatályosan meg kell védelmezni.

Bár a szervezkedésre, illetve szavazásra mi felhívást nem kaptunk s mind a mai napig ténylegesen törvénytől kívüli állapotba helyeztettünk, a legnagyobb készséggel veszünk részt egy közös szlovákiai református egyház szervezésében és életében, fentemlitett két alapfeltétel érvényesülése esetén. A legnagyobb fájdalommal tölt el, hogy egy rosszul értelmezett nacionalizmus éket ver ezen a földön magyar és szlovák reformátusok közé, akik pedig 400 éves történelmünk tanúsága szerint mindig a legnagyobb békességben éltünk együtt mindaddig, amíg a szomorú emlékezetű cseh kormányzat a magyarságot elnyomó politikája végső elkeseredésbe nem kergette azokat a magyar reformátusokat, akik semmi mást nem akartak csak azt, hogy Istentől vett nemzeti sajátosságukat s történelmi jellegük szent örökségét továbbra is megtartsák. Kifejezzük azt

a reménységünket, hogy az új szlovák állam, amely éppen a kár-
tékonynak bizonyult cseh politika romjain épült fel, az igazság
és a szeretet szellemében közeledik a lét harcát vivő magyar
reformátusság felé. A szlovákiai református egyház történelmi
egysége nekünk is drága s nekünk volna a legfájdalmasabb, ha
ebből a közösségből akár a hatalom zárna ki, akár a lelkiis-
mereti szabadság és erkölcsi autonomia szent parancsa tenné
lehetetlenné számunkra e közösségben való megmaradásunkat.
Meg vagyunk győződve róla, hogy a Református Egyházak Világ-
szövetsége, amelyhez ügyünket kedvezőtlen ítélet esetén fel-
terjeszteni kívánjuk, jelen esetben is késznek bizonyulna az
általunk vallott, feltétlen érvényű alapelvek megvédelmezésére.

Kiváló tisztelettel

OTTHONVÉDELMI
REFORMÁTUS EGYSZÁZKERÜLET

P r o m e m o r i a

Megjelent nálam február hó 23-án Karácsony Sándor, hogy nyilatkozatot tegyen a Magyar Református Ébredés I. évfolyam 2. számában közölt vezércikkének, ama mondata tárgyában, amelyet hozzá intézett február 18-i levelemben kifogás tárgyává tettem.

Kijelentette a következőket: Nem emlékszik, mikor, egy vasárnap délelőtt 1/2 11 órakor jött haza s azt mondotta, hogy: na, menjünk templomba, és kinyitotta a rádiót. A rádióban valaki azt prédikálta, hogy a gazdagnak jobb dolga van, mint a szegénynek, mert jól tehet és könnyebben üdvözülhet. Mikor cikkét írta, erre az élményére gondolt és hivatkozott. Nem tudja megmondani, ki lehetett az, aki így prédikált.

Kérdeztem tőle, nem lehetséges-e az, hogy a prédikátor előzőleg azt mondotta: a katolikus helytelen felfogás ez, s ő akkor nyitotta meg a rádiót, amikor még nem hallhatta ezt a beállítást s az igehirdető tudatosan katolikus felfogást mondott és ő pedig azt hitte, hogy református tanítást prédikál. Karácsony Sándor azt mondotta erre, hogy ez lehetséges.

Kértem, hogy írjon hozzám egy levelet és abban jelentse ki, hogy a rádió igehirdetőkre cikke nem vonatkozott s nem akarta egyikről sem azt állítani, hogy nem református tanítást hirdet. Ezt megígérte.

Budapest, 1943. február 23.

De nem lehet meg-

P r o m e m o r i a

1943. május 7-én felkerestem dr. Balassa Brunó osztályfőnök urat és tájékoztatást kértem tőle BIRTHA IMRE és GÖNCZY MARGIT áthelyezése felől. Részletesebb tájékoztatót adni nem tudott, ezért lekérte a tanítóképző ügyosztály főnökét: Huszka Jánost. Huszka János előadta, hogy a marosvásárhelyi képezde igazgatója panaszkolta egynémely fiatal tanárnak fegyelmezetlen és forradalmi magatartását. A miniszteriumból leküldetett a személyi ügyek referense: Jossola ^{Hedard} és rendkívül rossz jelentést adott az áthelyezett két fiatal tanárról. A beszélgetés során kiderült, hogy Huszka János minden kritika nélkül elfogadta ezt a jelentést. Az a jellemkép, amelyet Birta Imréről adott téves; személyi körülményeiről adott kép pedig hamis. Anélkül, hogy információra hivatkoztam volna s annak hangsúlyozásával, hogy Birta Imrével sem levelet, sem szót ez ügyben nem váltottam, tisztán a hűgom keserű kifakadásaiból azt a képet alakítottam magamnak, hogy egy nyakas székelő fiatalember egy üreg és erkölcsben és tudásban nem tulságosan súlyos igazgató között összeütközés támadt. A központból leutazó titkár, a miniszter kardját csörgetve: majd megmutatom én, hangnemben kezdett beszélni ezekkel az emberekkel, akikben azután, elég helytelenül, fölforrt a méreg. Figyelmeztettem az urakat, hogy ma nemzedék-és műveltség válság van. Erdély és Magyarország lélekben egymástól eltávolodott s habölcs és megelőző intézkedéseket, a felelős idősebb generáció nem tesz, ez az állapot csak rosszabbodni fog. Huszka János, akiről szemmel látható volt, hogy a puskaport sohasem találta fel, bevallott annyit, hogy nézete szerint az igazgató "megbízhatatlan vén ember". S ő azt mondta a titkárnak, "mindenben úgy csinálom, hogy a te akaratod legyen meg, mert akkor jobb kedvvel dolgozol." Eredmény: Birta Imréék adjanak be kérést az áthelyezés hatálytalanítására.

BUDAPESTI
REFORMÁTUS EGYHÁZKÖZSÉGP r o m e m o r i a1943. január hó 28.

A mai napon megjelentem Balogh Jenő és Boér Elek társaságában a miniszterelnök urnál, hogy egyházunk külpolitikai vonatkozásairól megbeszélést folytassunk:

1. Örömmel vette tudomásul, hogy francia- és német Svájc területére fiatal lelkészeket szándékozunk kiküldeni és ő sürgette, hogy ez minél előbb megtörténjék. Támogatását is kilátásba helyezte.

2. Tudomásul vette, hogy Szabó István nem jöhet haza, munkájának költségeit kértük, továbbra is folyósítani. Boér Elek óhaj tandóznak mondotta, hogy Szabó István ott künn egy kis lapot adjon ki. Elvi kifogása nem volt ellenbe, gyakorlati nehézségeket látott.

3. Hozzájárult ahhoz, hogy Schönfeld urat Genfből meghívjuk Magyarországra egyházi ügyekben előadást tartani.

4. Helyeselte, hogy az ujvidéki szerb püspökkel, aki a Nemzetközi Jóbarátság Világszövetségnek európai elnöke, vegyük fel a kapcsolatot. A protestáns egyház szempontjából aggodalmasnak tartotta a görög-keleti nemzetiségű egyházzal való nyiltszíni barátkozást, mert amint mondja, félt minket. Erre kifejtettem, hogy husz-esztendősz precedens véd minket a gyanu árnyékától is. A megszállás ideje alatt csak ilyen ökumenikus utakon lehetett elnyomás alatt levő testvéreinkért és a magyar igazságért szót emelni.

5. Helyeselte és tudomásul vette a stanislaui holland internált katonák számára szeretet-adományok küldését. Hogy ne kerüljön a nagy nyilvánosság elé a gyűjtés, azt jelentette ki, hogy az összes költségeket elvállalja és megveszi azt, amire szükség van, csak tegyük neki előterjesztést.

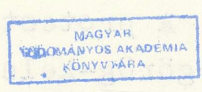
6. Fölvetette azt a kérdést, hogy a világ protestantizmusához egy kiáltvánnyal forduljunk, amely a bolsevizmus veszedelmére fordítja figyelmüket s azt kéri, érezzenek felelősséget azért, hogy ez a pusztító veszedelem a protestantizmus határánál megálljon. Rámutattam a kérdés nehézségére: a háboru előtt az angolszász egyház egyforma veszedelemnek tartotta a nemzeti szocializmust és a bolsevizmust. A háboru alatt felfogása lényegesen eltolódott: a nacionalizmust tartja

egyetlen veszedelemnek és a bolsevizmus veszedelmét nem látja. A magyar tragédia éppen az, hogy a nemzeti szocializmus és a bolsevizmus ^{KH 85}veszedelme között óriási fokozati különbség van. Mondottam, megpróbálok megszövegezni egy ilyen nyilatkozatot s majd elküldöm hozzá.

F a nemzeti szocializmusról

Pro memoria

Ma délelőtt Bethlen István felkerestem lakásán és megbeszéltem vele a református egyház külpolitikájának alapkérdéseit.

1. Tájékoztattam arról az átalakulásról, amely az ökumenikus mozgalmak szervezetében a 30-as évek alatt elkövetkezett s amelynek eredménye volt az Ökumenikus Egyháztanács megalakulása.

2. Azután ismertettem azt a munkát, amit a Studien Abteilung végez s azokat a kiadványokat, amelyet Soós Géza hozott Svájcból. Különösen felhívtam a figyelmét arra az összefoglalásra, amely "az egyház szerepe a háboru utáni ujjaépítésben" címet viseli.

3. Közöltem vele, hogy Vissert'Hoofst hozzám intézett levelében három konkrét dologra kért:

a/ arra, hogy Magyarországon is szervezzük meg az Ökumenikus Egyháztanácsot;

b/ arra, hogy nyilatkozzunk az elpusztult vagy megpróbált egyházak háboru utáni segélyezéséről;

c/ végül adjunk feleletet arra a 11 pontba foglalt problematikára, amely az ujjaépítés egyházi alapelveit kívánja leszögezni.

Ezeket rendre vettem:

a/ Az ökumenikus egyháztanács magyarországi alakulatának megszervezését úgy kellene végrehajtani, hogy a Nemzetközi Jóbarátság szervezete alakitassék át erre a célra. Szükséges, hogy e munkába bevonjuk a görög-keleti egyházat is. Említettem, hogy a miniszterelnök nagyon idegenkedik ettől a gondolattól, de Bethlen István tökéletesen egyetértett velem abban, hogy a görög-keletiek mellőzése részünkről súlyos hiba volna, annyival inkább, mert a Nemzetközi Jóbarátság európai elnöke az utóbbi időkben Csirics Irenej újvidéki püspök volt. Ha ők nem vesznek részt a munkában annál jobb, de mi nem hagyhatjuk ki őket. Megtehetjük, hogy Csirics Irenejt megkérjük, hogy a görög-keletieket hívja össze, de akkor szükséges volna, hogy a kormányzat erre a célra a görög-keleti egyház képviselőinek szabad mozgást biztosítson. Rövidlátás volna ezt nem adni meg. A szervezetet úgy képzelem, hogy egy husztagu testület alakulna, amelyből 11 református, 5 evangélikus, 3 görög-keleti és 1 unitárius.

Elnöke református vagy evangélikus lehetne. A közös alakulat egy évben egyszer tartana ülést, a munka az egyes egyházak kebelében folya. Természetesnek találom, hogy a reformátusok és evangélikusok esetleg munkaközösségben dolgoznának.

b/ Annak a kérdésnek az eldöntése, hogy a mi egyházunk segélyezett vagy segélyező egyház kíván-e lenni, még ma nem következhetik, csak a háboru végén. Ha ugy maradunk, ahogy jelenleg vagyunk, mindenesetre segélyező egyháznak szeretnénk magunkat tartani, mint ahogy a háboru alatt pld. a finneket tetemes segéllyel támogattuk; de fordulhat a kocka ugy - Isten őrizzen tőle - , hogy egy korlátlan német vagy orosz győzelem esetén egyházunkat darabokra török, a lelkipásztorokat megölik, vagy elkergetik, iskoláinkat, alapítványi vagyonunkat lefoglalják s ha egy pár légitámadás templomainkat rombadönti, bizony, mi is a segélyezett egyházak közé fogunk tartozni.

c/ Legfontosabb feladatunk a 11 pontra való felelet. Itt a következőképen kell eljárunk. Magát a problematikát le kell másoltatni és elküldeni a tagoknak. Valaki, talán én, megpróbálna a feltett kérdésekre választ adni. Ezt sokszorosítva megküldjük a munkaközösség tagjainak s akkor összeülünk a végleges válasz megszövegezésére. Bethlen István vállalta e munkában való részvételt.

5. Szükségesnek ítéltük még egy jelentés elkészítését, amely az egyházi vezetők gondolkozásáról ad számot az elmúlt 2-3 esztendő alatt. Ebben kellene megvetni annak az alapját, amely igazolni próbálná Magyarország politikáját az utolsó tíz esztendőben.

6. Helyesnek találta azt a tervemet is, hogy Bodoky Richárd menjen ki mielőbb; utána egész konkrét küldetéssel Boér Elek s végül pünkösdi táján, inkább udvariassági látogatásra, én. Emlitette, hogy sok helyről jön az az igény, hogy ő menjen ki Genfbe, erre azonban az időt nem látja elérkezettnek. Az ő kiküldetése a kormány tudtával történék és nyílt kívásavolna a német politikának. Ha pedig a kormány tudta nélkül menne ki és kezdene ott politikai

tárgyalásokba, ellentétbe kerülne saját alkotmányjogi felfogásával és érzékeny állampolgári lelkiismeretével. Azt azonban szükségesnek tartottuk, hogy minél súlyosabb egyének jöjjenek be a mi látogatásunkra, de csak akkor - tettük hozzá - ha már a közös vizsgálódás alapján a magyarországi egyházi közvélemény a leglényegesebb kérdésekben megközelítőleg egy nézetre volna fogható.

Budapest, 1943. február 26.

Budapest, 194.....
IX, Róday-utca 28.

P r o m e m o r i a

1943. október 23-án Balogh Jenő egyházkerületi főgondnok társaságában beszélgetést folytattam gróf Bethlen Istvánnal. Előadtam, hogy az ökumenikus tanács genfi központja tőlünk egy olyan emlékiratot kíván, amely az egyházi és nemzetközi élet ujjaépítése címen megindított nagy körkérdésben a magyar álláspontot kifejti. Említettem azt is, hogy Vissert'hooff urék egészen konkrét javaslatot is kívánnak. Megbeszélésünk eredményét a következő pontokban foglaljuk össze:

Nem volna helyes dolog konkrét kibontakozási terveket küldeni Genfbe. Minden ilyen állásfoglalás megkötné szabad kezünket a további tárgyalásoknál. Belfele is támadásoknak tehetünk ki magunkat akár egyik, akár másik oldalról, ha idő előtt állást foglalnánk a konkrét kérdésekben.

De megtehetjük és meg kell tennünk azt, hogy bizonyos elvi megállapításokat tisztázzunk s ezeknek messzemenő gyakorlati következményeire bátran reámutassunk. Ezeket a megállapításokat a következő pontokban foglalnók össze:

1. Magyarországot a gonviselés Európának arra a pontjára helyezte, ahol a germán és szláv kultúra, illetve hatalmi kör, érintkezik, sőt birkózik egymással immár ezer év óta. Hazánknak és a vele szövetségben élő kis államoknak épen az volt a történelmi hivatásuk ezerév óta, hogy ezt az ellentét kiegyenlítsék és paralizálják. Ebből kifolyólag Magyarországnak jövőre is ép úgy kell megőriznie a maga függetlenségét a panszláv terjeszkedés ellen, mint ahogy nemzeti önállóságát, sajátos művelődését és különálló történelmi hivatását igyekezett megőrizni a germán hatalom átsugárzó erejével szemben is. Az európai egyensúly elve megköveteli tehát Magyarország és a vele érdekközösségben álló népek függetlenségét és önállóságát bármely új alakulattal szemben.

2. Az európai egyensúly megkívánja, hogy Közép- és Délkelet-Európa a Keleti tengertől az Égei tengerig hatalmi blokkokra osztódjék fel. E hatalmi csoportokat nem szabad tul-

ságosan elaprózni, de csak olyan egységeket lehet teremteni, amelynél a természetes összeállítás folyamata biztosítottnak látszik. A mi ügyünkre alkalmazva ezt a szabályt ez azt jelenti, hogy a Kárpátoktól határolt Duna-medence földrajzi és gazdasági egységét egy hatalmi szervezettel kell megtölteni annyival is inkább, mert az ittlakó népek ezeréves együttélésében meg van a pszichológiai feltétele annak, hogy az érdekközösség szervezett együttműködéssé változzék.

3. A dunai medencében megszervezendő hatalmi blokkban nem szabad vezető szereppel bírnia sem szláv, sem germán népnek, mert akkor nem küszöbölhető ki a szláv és germán uralmi törekvésekből eredő surlódás.

4. Elsietett dolog volna állást foglalni abban, hogy e koncepció belügyi szempontból hogyan rendezkedik be és milyen külpolitikát követ kifelé, mert olyan új helyzetek állhatnak elő, amelyek minden előzetes megállapodást felborítanának, viszont minden tényező részéről tökéletes szabad kezét kívánnak. Annyit azonban meg kell állapítanunk, hogy akármilyen legyen is e koncepció megvalósulása, abban minden tényezőnek államnak, népnek, nyelvnek, társadalmi rétegnek, egyházaknak és egyes embereknek teljes szabadságot kell minden vonalon biztosítani, intézményesen gondoskodni kell arról, hogy az emberhez méltó életnek ama kipróbált klasszikus alapelvei, amelyeket épen az angolszász műveltségben tisztelünk, itt is mindenütt érvényesüljenek. Le kell zárni azt a korszakot, amely a szabadelvűség felszámolását követelte és bal, vagy jobboldali diktatúrára rendezkedett be.

Ezzel együttjár az, hogy gyökeres szociális átalakítás következze be és az ellentétek kiegyenlítődésével minél szélesebb rétegeknek, minél kedvezőbb helyzetet lehessen teremteni. E téren Magyarország helyzetéhez és anyagi erejéhez mérten már is sokat törekedett tenni s reméljük, hogy - ha nem zúdul országunkra teljes anyagi nyomorúság, amelyet a trianoni béke folyamán már egyszer átszenvedni voltunk kénytelenek - még sokkal többet fog tenni, mint eddig.

6. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy hiába állítunk fel bármilyen ragyogó elméleteket és hangoztatunk az evangéliumból, vagy a természet jogból meritett szép elveket, ha az emberi lelkeket továbbra is megtölti az az elkeseredett ádáz gyűlölet, amely a mai helyzetnek lesötétebb és legvigasztalanabb jellemvonása. Azért Magyarország minden erejével és legjobb szándékkal vállalja azt a missziót, hogy a lelkek kiengesztelődjenek, nagy művéhez a maga részéről is hozzájáruljon. Ezt a nagy feladatot nem lehet megvalósítani váddal, pefrel, vitatkozással. Nincs semmiféle aeropág, amely illetékes volna itélkezni abban, hogy kit mekkora felelősség terhel a mai szigorú világhelyzetért. De megteheti és meg kell tennie minden nemzetnek azt, hogy önmagát vádolja, bűnbánatot tartson és esedezzek új lélekért, a jóakarat és a kiengesztelődés lelkéért. Azért Magyarország is megteszi az 51. Zsoltár nagy bűnvallását "egyedül te ellened vétkeztünk és cselekedtem azt, ami gonosz a te szemeid előtt." Hogy beteljesedjék rajta ugyane zsoltárnak forró esedezése: "Teremts bennem tiszta szívet és ^{sz} erős lelket ujítsd meg én bennem."

Ezt minden nemzetnek meg kell tennie. Rajtunk nem segít, hogy mások mennyit vétkeztek; rajtunk csak az segít, ha a magunk vétkeiktől igyekszünk megszabadulni bűnbánat, bűnvallás és belső megújulás által.

Bizalmas.P r o m e m o r i a .

1943. október 23.

"Az egyház és a nemzetközi élet ujjaépítésével" kapcsolatban ezt a kérdést nekünk úgy kell beállítani és magyar vonatkozásban azt kell hangsúlyozni, hogy Magyarországot a Gondviselés Európának azon pontjára helyezte, ahol a germán és pánszláv eszme ^{ik} ütköznek és birkóznak ^{ik} egymással az uralomért vetélkedve, immár ezer év óta.

Magyarország és a vele szövetségben élő kisállamok ^{nek az volt a törekvése, hogy ezt az ellentétet kiegyenlítsék és para-} az volt a törekvése, hogy ezt az ellentétet kiegyenlítsék és paralizálják.

Ebből kifolyólag amennyire meg kell őriznie Magyarországnak a jövőre is a maga függetlenségét a germán túlterjeszkedés ellen, éppen olyan érdeke az, hogy a pánszláv terjeszkedésnek indokolatlan előmozdítója ne legyen.

Az európai egyensulyra való törekvés egyáltalában nem dicsekedhetnék győzelemmel és sikerrel akkor, ^{helyére} ha a germán terjeszkedés helyébe a pánszláv terjeszkedés lépne és az előbbinek ez utóbbi foglalná el a helyét.

Ebből következik, hogy egész Középeurópát a Keleti-tengertől az Égei-tengerig hatalmi blokkokra kellene felosztani. Ez volna Európa ujjaépítésének egyik alapgondolata. Ebből következik, hogy olyan hatalmi egységeknek kell kialakulniok a Kárpát-Duna-medencében, amelyek a Kárpát-medencéjének és a Duna völgyének földrajzi és gazdasági adottságait figyelembeveszik.

Ezenkívül azért is kell itt egy nagyobb államszervezetet létesíteni, mert a majdnem ezeréves együttélés alapján kialakult történeti mult és a közös érdekek itt már legnagyobb részben megteremtették és létrehozták és ~~kialakították~~ egy ilyen az együttélést biztosító szervezetnek az előfeltételeit.

Éppen a fent kifejtetteknel fogva a délkeleteurópai dunai medencében megépítendő /felépítendő/ hatalmi blokkban nem szabad egyik pánszláv népnek sem vezetős szereppel birnia /megjegyzésem: ugyanezt kellene mondani a germán népre nézve is/ mert akkor megteremtetnék újból az állandó surlódási felület

a germán és pánszláv uralmi törekvések között.

Hogy ez a koncepció belügyileg hogyan rendezkedik be és milyen külpolitikát követ kifelé, - elsietett dolog volna ezekben a kérdésekben már most végleges álláspontot foglalni, mert olyan új helyzetek állhatnak elő, amelyek minden előzetes, mostani megállapodást vagy megállapítást felboríthatnának.

Annnyit azonban már ma leszögezhetünk, hogy akármilyen is legyen ezen koncepció megvalósítása, abban az államok, a társadalmi élet alapelvei, a műveltségnek, az egyházaknak és az egyes embereknek a teljes szabadságot minden vonalon biztosítani és megőrizni kell, hogy így az emberhez méltó életnek kipróbált ama nagy klasszikus alapelvei - amelyeket az angolszász hatalmnál csodálunk és tisztelünk - mindenütt érvényesüljenek. Le kell tehát zárni azon korszakot, amely a szahadelvűséget ^{feladomlást} és ^{időjén kivétel} ~~és~~ ^{is dicsőítésre méltóvá} ~~hirdette és akarta uralkodóvá tenni,~~ és minden erővel azon kell dolgozni, hogy bekövetkezzék és megvalósuljon egy gyökeres ^{szociális} átalakulás és kiegyenlítődés, amely minél szélesebb rétegeknek teremti kedvező helyzetet.

Ezen a téren Magyarország - helyzetéhez és anyagi erejéhez mérten máris sokat törekedett tenni és reméljük, - hogy ha nem zúdul az országra teljes nyomoruság és tönkretétel - amilyent a trianoni béke folytán szerencsétlen hazánk már egyszer át-szenvedni volt kénytelen -, úgy még sokkal többet ~~akar~~ és fog tehetni mint eddig. - Egyuttal azonban nem szabad elfelejteni azt sem, hogy hiába állítunk fel ragyogó elméleteket és az evangéliumból valamint a természetjogból meritett szép elveket, hogyha az emberi lelkek tele lesznek elkeseredett, ádáz gyűlölettel.

Magyarország minden erejével és a legjobb szándékkal vállalja azt a missziót, hogy a lelkek kiengesztelődési művéhez hozzájárul, de ezt a nagy és nemes munkát rekriminációval nem lehet megvalósítani és semmiféle aeropag- semmiféle törvényszék nem állapíthatja meg azt, hogy kit mekkora felelősség terhel a mai szomorú világhelyzetért és annak nyomában előállt viszonyokért: hanem csak akkor, ha minden nemzet elmondja az Lázsolttár

szavait: Egidius ellenőrzésénél, * a regény
nem szitár, hogy mielőtt megérkezik
csak az a képelem, amely a történet ~~szöveg~~ ^{szöveg}
megírásának megállapítására került be nem a
szöveg és az első képelem ~~szöveg~~ ^{szöveg} megérkezése.

Budapest, 1943. november 16.
IX, Róday-utca 28.

P r o m e m o r i a

Ambrózy kabinetirodai főnök urral folyó évi november hó 15-én megbeszélést folytattam.

1. kértem, hogy az osztálysorsjáték nyereség részesedéséből a Filadelfiának juttatott évi segélyt ne érintse a Kormányzó Urnak az a kegyes elhatározása, hogy a Filadelfia gödöllői árvaházának tatarozására segélyt ígért. A válasz határozott és kedvező volt.

2. A Kerkápoly alaptól való részesedésre bejelentettem a református egyház igényét. Próbáltam megmagyarázni, hogy a Leányegyesületek által éveken át birt részesedés nem a református egyház igényének a kielégítése. A Leányegyesület nem református intézmény s bár tagjai között kétségtelenül nagy többségben vannak a reformátusok, az egyesület szervezete, szelleme, az egyháztól merőben független.

3. I.S. kitüntetésének ügy még nem érkezett fel a kabinetirodába. Azt, hogy az illetőnek egyéniségeért teljes erkölcsi reputációmmal felelősséget vállalom, megjegyezte magának és azt ígérte, hogy a Kormányzó Urnak jelenteni fogja.

R

A Németországban hadifogságban levő hollandok részére elsőízben február hó elején 50 csomagot vett át a Vöröskereszt. Ebből 3 csomag csak gyógyszer, vitaminok és meghüleses orvosság. A többi csomagban:

1/2 kg. pástétom

" " lekvár

leveskivonat

Ovomaltin

24 dk diákcsemege

15-20 dk szalonna

15-20 " margarin

20 dk száraz kolbász

pipadohány, cigaretta vagy szivar

1 drb szappan vagy fogkrém

száraz teasütemény

volt elhelyezve.

Stancu
holland hadifog.
lyos